

Konsekvensutredning for detaljregulering av massedeponi på Rygg og vern av Ryggmyra

- temarapport kulturminner og kulturmiljø

Oddhild Dokset Engedal

Konsekvensutredning for detaljregulering av massedeponi på Rygg og vern av Ryggmyra - temarapport kulturminner og kulturmiljø

Ecofact rapport: 219

www.ecofact.no

Referanse til rapporten:	Dokset Engedal, O. 2014. Konsekvensutredning for detaljregulering av massedeponi på Rygg og vern av Ryggmyra – temarapport Kulturminner og Kulturmiljø. Ecofact rapport 219
Nøkkelord:	Massedeponi, Rygg, kulturminne, kulturmiljø, KU
ISSN:	1891-5450
ISBN:	978-82-8262-217-2
Oppdragsgiver:	T. Stangeland Maskin AS
Prosjektleder hos Ecofact AS:	Roy Mangersnes
Prosjektmedarbeidere:	Oddhild Dokset Engedal
Kvalitetssikret av:	Ørjan Engedal
Forside:	Vestlig del av planområdet på Rygg. Foto: Ørjan Engedal

www.ecofact.no

Innhold

1 INNLEDNING	1
2 TEORI OG METODE	2
2.1 DEFINISJONER.....	2
2.1.1 Automatisk fredete kulturminner	2
2.1.2 Nyere tids kulturminner	2
2.2 NASJONALE, REGIONALE OG LOKALE MÅL	3
2.3 METODIKK STATENS VEGVESEN HÅNDBOK V712.....	4
2.3.1 Verdi	4
2.3.2 Omfang	6
2.3.3 Konsekvenser.....	7
2.4 PLANPROGRAM.....	8
2.5 DEFINISJON AV PLAN- OG INFLUENSOMRÅDE.....	8
2.6 DATAGRUNNLAG OG FELTARBEID.....	8
3 KULTURHISTORISK BAKGRUNN	10
3.1 PLANOMRÅDET	10
3.2 KULTURHISTORISK UTVIKLING	10
3.3 RYGG.....	12
4 KULTURMILJØ OG VERDIVURDERING	16
4.1 KM 1 ASK ID 44724	16
4.2 KM 2 RYGG, GNR 47/492, 493	17
4.3 KM 3 RYGG, GNR 47/11, 504.....	19
4.4 KM 4 STEINGJERDENE	20
5 OMFANGS- OG KONSEKVENSVURDERING FOR KULTURMINNE OG KULTURMILJØ.....	22
5.1 0-ALTERNATIVET	22
5.2 KM 1 ASK ID 44727, MIDDELS VERDI	22
5.3 KM 2 RYGG GNR 47/492, 493, LITEN VERDI	23
5.4 KM 3 RYGG GNR 47/11, 504, LITEN VERDI	23
5.5 KM 4 STEINGJERDENE	23
6 SAMMENSTILLING.....	25
7 VURDERING AV POTENSIAL FOR FUNN AV AUTOMATISK FREDETE KULTURMINNER	26
7.1 STRANDBUNDNE LOKALITETER FRA STEINALDER	26
7.2 POTENSIAL FOR FUNN FRA JORDBRUKENDE TID	27
7.3 SAMLET POTENSIALVURDERING	27

8	AVBØTENDE TILTAK	29
9	KILDER.....	30
9.1	NETTBASERTE KILDER	30
9.2	SKRIFTLIGE KILDER	30
10	VEDLEGG: TEMAKART KULTURMINNER OG KULTURMILJØ	31

1 INNLEDNING

Utbygger ønsker å legge til rette for massefylling i et område på Rygg, Randaberg kommune. Fyllmassen vil være naturlige masser fra byggevirksomhet og området skal tilbakeføres til landbruk.

Tiltaket faller innunder krav om regulering i gjeldende kommuneplan og videre krav om konsekvensutredning etter pbl. § 4-2 og *Forskrift om konsekvensutredninger* av 26.6.2009 § 3 b og d.

Denne rapporten omhandler kulturminner og kulturmiljø og målet med rapporten er å gjøre rede for konsekvensene av massedeponi på Rygg for dette tema. Analysen skal gjøre rede for hvilke virkninger tiltaket vil ha på kjente kulturminner og kulturmiljø. Videre er det gjort en vurdering av potensiale for funn av hittil ikke kjente kulturminner i planområdet og forslag til avbøtende tiltak.

Innenfor planområdet er det nyere tids kulturminner i form av steingjerder. Videre ligger ASK ID 44724 nær planområdet. Denne lokaliteten er et gravfelt, oppført med uavklart vernestatus. Tett opptil plangrensen er det nyere tids kulturminner i form av gårdstun og bygninger, samt noen lokaliteter registrert i Askeladden.

2 TEORI OG METODE

2.1 Definisjoner

Kulturminneloven (LOV 1978 nr. 50 Lov om kulturminne) definerer **kulturminner** som:
«alle spor etter menneskelig aktivitet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til»

Når et eller flere kulturminner inngår i en videre helhet eller sammenheng, kan man snakke om et **kulturmiljø**. Vurderinger av kulturhistorie, tidsdybde, landskap og det enkelte kulturminne ligger til grunn når et kulturmiljø blir definert og avgrenset.

Man skiller også mellom **faste-** og **løse kulturminner**. Faste kulturminner er gjerne nettopp faste og integrerte i landskapet – som et steingjerde, en gravrøys eller en kokegrop. Selv om de lar seg flytte, regner man også stående bautasteiner og steinkors til denne kategorien. Løse kulturminner er de som kan skilles fra landskapet og settes i en monter i et museum – som en pilspiss, et vevlodd eller et klesplagg.

Man skiller også mellom kulturminner som er synlige på markoverflaten, og slike som ikke er det. **Synlige kulturminner** kan være, for eksempel, steingjerder, ruiner eller helleristninger. **Ikke-synlige kulturminner** er slike som er skjulte under sand, grus, stein, jord, torv eller annen vegetasjon. I prinsippet kan alle typer kulturminner finnes slik, men det er ofte snakk om ildsteder, steinsetninger, pløyespor, graver eller bygningsspor. En § 9 undersøking, dvs. en overflateregistrering eller registrering med prøvestikk og sjakter, i regi av fylkeskommunen, har som hovedmål å kartlegge slike ikke-synlige, eller ikke kjente-, kulturminner i et utbyggingsområde. Man regner med at bare rundt 10 % av kulturminnene er kjente i dag – resten finnes, men er vanskelig- eller ikke synlige, eller av andre grunner ikke registrerte.

2.1.1 Automatisk fredete kulturminner

Kulturminneloven (LOV 1978 nr. 50 Lov om kulturminne) gir noen kulturminner et automatisk vern, dvs. at de er automatisk fredet. Dette gjelder alle kjente og ukjente kulturminner eldre enn 1537 (reformasjonen), stående bygg og mynter eldre enn 1650, kulturminner i sjø, vann og vanndrag eldre enn 100 år, og samiske kulturminner eldre enn 100 år. Om ikke annet er bestemt av vernestyresmaktene, gjelder fredningen selve kulturminnet og en sone på 5m rundt kulturminnet. Andre kulturminnekategorier kan fredes ved spesielle vedtak, og man snakker da om vedtaksfredete kulturminner. *Automatisk fredete kulturminne, førreformatoriske kulturminner og fornminner* blir brukt synonymt i mange sammenhenger.

2.1.2 Nyere tids kulturminner

Med nyere tids kulturminner mener man kulturminner yngre enn 1537 (reformasjonen). I prinsippet finnes ikke en nedre tidsavgrensning for kulturminner. Med unntak av stående bygg og mynter eldre enn 1650, kulturminner i sjø, vann og vassdrag eldre enn 100 år, og samiske kulturminner eldre enn 100 år, har nyere tids

kulturminner ikke automatisk vern. Gjennom vedtak kan Riksantikvaren også frede nyere tids kulturminner.

2.2 Nasjonale, regionale og lokale mål

§1 i Kulturminneloven av 9. juni 1978, slår fast følgende formål med loven:

”Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet”.

Utover retningslinjene i Kulturminneloven er dagens kulturminnepolitikk tuftet på føringer i stortingsmelding nr. 35 (2012-2013) "Framtid med fotfeste" og stortingsmelding nr. 16 (2004-2005) «Leve med kulturminner», med særlig vedlegg NOU 2002: «1 Fortid former framtid». I meldingen fra 2004-2005 ble følgende målsetninger skissert:

Tabell 1.

Nasjonalt strategisk mål	Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og tas vare på som bruksressurser og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv
Nasjonalt resultatmål 1	Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller, skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 prosent årlig.
Nasjonalt resultatmål 2	Fredete og fredningsverdige kulturminner og kulturmiljøer skal være sikret og ha ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020
Nasjonalt resultatmål 3	Den geografiske, sosiale, etniske, næringsmessige og tidsmessige bredden i de varig vernete kulturminnene og kulturmiljøene skal bli bedre, og et representativt utvalg skal være fredet innen 2020.

I det strategiske målet ligger altså en avgrensing av *hva* som skal tas vare på: ”Et **representativt utvalg** av kulturminner og kulturmiljøer [...]». I nasj. res.måls. 1 blir det signalisert en strammere linje i forhold til tap av verneverdige kulturminner og kulturmiljø: «Det årlige tapet [...] skal **minimaliseres**».

På regionalt plan gjelder eventuelle fylkesplaner som omhandler kulturminner. For Rogaland gjelder «FINK - Fylkesdelplan for Friluftsliv - Idrett - Naturvern Kulturvern» (2005). I planen blir fornminner (automatisk fredete kulturminne fra før 1537) og nyere tids kulturminner behandlet hver for seg. For de eldre kulturminnene blir følgende mål skissert:

”Øke kunnskapen om fornminnene for på den måten langsiktig å bidra til at flere blir bevart og forblir urørt. Kulturminner skal være en ressurs, ikke et problem” (FINK kap. 3.4.3.).

Følgende mål blir skissert for nyere tids kulturminner:

- *”Revidere registeret over nyere tids kulturminner av nasjonal og regional interesse.”*
- *”Bidra til at disse kulturminnene får tjenlig juridisk vern og praktisk vern/vedlikehold.”*
- *”Stimulere til at kommunene utarbeider lokale kulturminneplaner. Arbeide for økte muligheter for økonomisk tilskudd”*

På lokalt nivå er det mulig for kommunene å skissere mål for forvaltning av kulturminner i kommuneplanen eller i spesielle tema/sekter/delplaner for kulturminner. Randaberg kommune holder på å utarbeide egen kulturminneplan for kommunen, men denne er ikke ferdig når rapporten skrives.

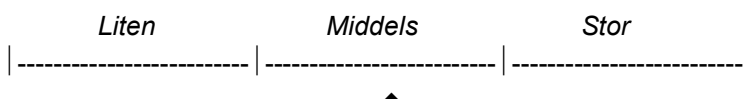
2.3 Metodikk Statens vegvesen håndbok V712

Konsekvensutredningen er utført i samsvar med metodikk for vurdering av ikke prissatte konsekvenser, beskrevet i Statens vegvesen Håndbok V712. Denne består av tre trinn. Første trinn er å kartlegge og *verdivurdere* kulturminner og kulturmiljø innenfor plan- og influensområde. Andre trinn består av *omfangsvurdering*, og tredje og siste trinn er *konsekvensvurderingen*. Videre har retningslinjer i Riksantikvaren sine veiledere *Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar* og *Kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Plan- og bygningsloven*, vært veiledende i vurderingene som er gjort (Riksantikvaren 2003, 2010).

2.3.1 Verdi

Kulturminneloven gir en vid definisjon på hva som er et kulturminne og et kulturmiljø. Dette betyr ikke at alle kulturminner eller kulturmiljø kan eller skal vernes. Retningslinjene for forvaltningen av kulturminner og kulturmiljø går ut på at mangfoldet av kulturmiljø og kulturminner skal tas vare på, og at et representativt utvalg skal prioriteres for vern. Begrunnelsen for å ta vare på kulturminner og kulturmiljø er at de har verdi som *kilde til kunnskap*, som *grunnlag for opplevelse* og som *bruksressurs*.

På bakgrunn av dette blir det i konsekvensutredningen gjort en *verdivurdering* av de ulike kulturminnene/miljøene. Denne verdivurderingen er gjort i henhold til kriteriene listet i tabell hentet fra Statens vegvesens Håndbok V712 (Tabell 2) og Riksantikvarens veileder *Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar* (Riksantikvaren 2003).

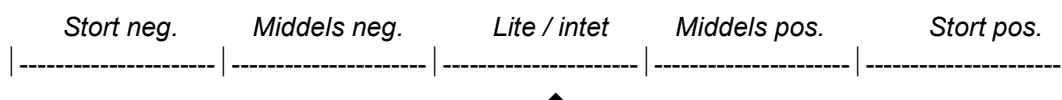
Figur 2.1. verdien av de enkelte kulturminnene/-miljøene blir vist på en trinnløs skala.

Tabell 2.

Type kulturmiljø	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Fornminner/samiske kulturminner (automatisk fredet)	-vanlig forekommende enkeltobjekter ute av opprinnelig sammenheng	-representative for epoken/ funksjonen og inngår i en kontekst eller i et miljø med noe tidsdybde -steder det knytter seg tro/tradisjon	-sjeldent eller spesielt godt eksempel på epoken/- funksjonen og inngår i en svært viktig kontekst eller i et miljø med stor tidsdybde -spesielt viktige steder som det knytter seg tro/tradisjon til
Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene (gårdsmiljøer/ fiskebruk/småbruk og lignende)	-miljøet ligger ikke i opprinnelig kontekst -bygningstil miljøet er vanlig forekommende eller inneholder bygninger som bryter med tunformen -inneholder bygninger av begrenset kulturhistorisk/arkitektonisk betydning	-miljøet ligger delvis i opprinnelig kontekst -enhetlig bygningstil miljø som er representativt for regionen, men ikke lenger er vanlig og hvor tunformen er bevart -inneholder bygninger med kulturhistorisk/arkitektonisk betydning	-miljøet ligger i en opprinnelig kontekst -bygningstil miljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken/- funksjonen og hvor tunformen er bevart -inneholder bygninger med stor kulturhistorisk/-arkitektonisk verdi
Kulturmiljøer i tettbygde områder (bymiljøer, boligområder)	-miljøet er vanlig forekommende eller er fragmentert -inneholder bygninger som har begrenset kulturhistorisk betydning	-enhetlig miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig -inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter og/eller kulturhistorisk betydning	-enhetlig miljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken -inneholder bygninger med spesielt store arkitektoniske kvaliteter og/eller av svært stor kulturhistorisk betydning
Tekniske og industrielle kulturmiljøer og rester etter slike (industri/ samferdsel)	-miljøet er vanlig forekommende -inneholder bygninger uten spesielle arkitektoniske kvaliteter	-miljøet er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig -inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter	-miljøet er sjeldent og et spesielt godt eksempel på epoken -inneholder bygninger med spesielt store arkitektoniske kvaliteter
Andre kulturmiljøer (miljøer knyttet til spesielle enkeltbygninger, kirker, kulturlandskap, parker og lignende)	-miljøet er vanlig forekommende og/eller fragmentert -bygninger uten spesielle kvaliteter -vanlig kulturlandskap med endret topografi	-miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig -bygninger/objekter med arkitektoniske/kunstneriske kvaliteter -vanlig kulturlandskap med noe endret topografi	-miljø som er sjeldent og/eller et særlig godt eksempel på epoken -bygninger/objekter med svært høy arkitektonisk/kunstnerisk kvalitet -sjeldent/gammelt kulturlandskap

2.3.2 Omfang

Omfangsvurderingene er en vurdering av hvor store negative eller positive forandringer tiltaket vil medføre for det enkelte kulturmiljøet/kulturminnet. Omfanget blir vurdert i forhold til 0-alternativet, og rangert på en trinnløs skala fra stort positivt til stort negativt, i samsvar med figur under.

Figur 2.2. Skala for omfang.

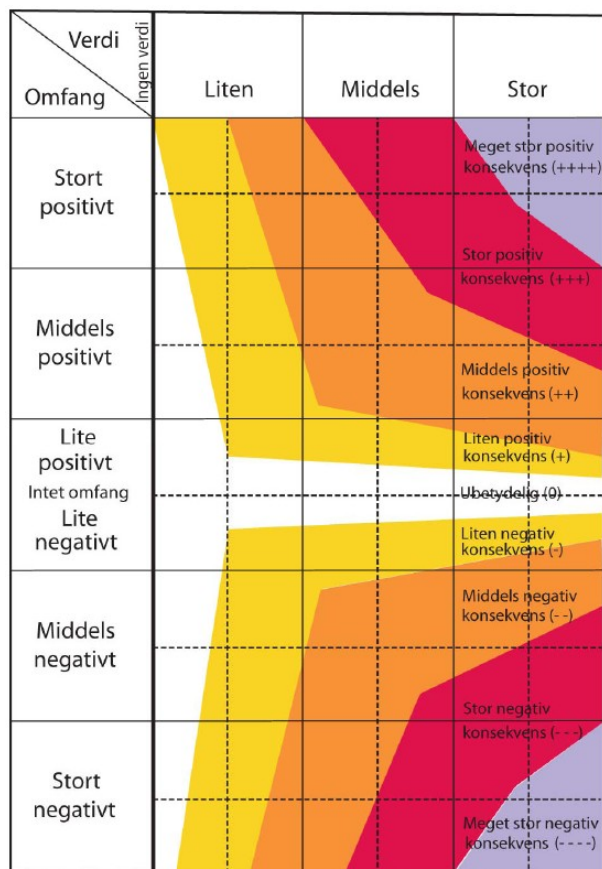
I omfangsvurderingene er kriteriene i tabellen under lagt til grunn (hentet fra Håndbok V712).

Tabell 3.

	Stort positivt omfang	Middels positivt omfang	Lite/intet omfang	Middels negativt omfang	Stort negativt omfang
Kulturminner og – miljøers endring og lesbarhet	-Tiltaket vil i stor grad bedre forholdene for kulturminner/miljøer -Tiltaket vil i stor grad øke den historiske lesbarheten	-Tiltaket vil bedre forholdene for kulturminner/miljøer -Tiltaket vil øke den historiske lesbarheten	-Tiltaket vil stort sett ikke forandre kulturminner/miljøer -Tiltaket vil stort sett ikke endre den historiske lesbarheten	-Tiltaket vil medføre at kulturminner/miljøer blir skadet -Tiltaket vil redusere den historiske lesbarheten	-Tiltaket vil ødelegge kulturminner/miljøer -Tiltaket vil ødelegge den historiske lesbarheten
Historisk sammenheng og struktur	-Tiltaket vil i stor grad styrke den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser -Tiltaket vil i stor grad forsterke historiske strukturer	-Tiltaket vil styrke den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser -Tiltaket vil forsterke historiske strukturer	-Tiltaket vil stort sett ikke endre den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser -Tiltaket vil stort sett ikke endre historiske strukturer	-Tiltaket vil svekke den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser -Tiltaket vil redusere historiske strukturer	-Tiltaket vil bryte den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser -Tiltaket vil ødelegge historiske strukturer

2.3.3 Konsekvenser

Siste trinn i konsekvensutredningen er å sammenholde verdien av et område og omfanget av forandringer tiltaket vil påføre de enkelte kulturminnene/miljøene, dette gjør man i henhold til diagram vist i figur under.

Figur 2.3. "Konsekvensviften".

Konsekvensviften viser hvordan verdi og omfang kombineres for å finne konsekvens (Statens vegvesen 2006). Denne sammenstillingen gir et resultat langs en glidende skala fra meget negativ konsekvens til meget positiv konsekvens. De ulike kategoriene er illustrert ved å benytte symbolene "- " og "+ " (se tabell 4).

Tabell 4. Oppsummering av konsekvensalternativer og korresponderende symboler

Symbol	Beskrivelse
++++	Meget stor positiv konsekvens
+++	Stor positiv konsekvens
++	Middels positiv konsekvens
+	Liten positiv konsekvens
0	Ubetydelig/ingen konsekvens
-	Liten negativ konsekvens
- -	Middels negativ konsekvens
- - -	Stor negativ konsekvens
- - - -	Meget stor negativ konsekvens

2.4 Planprogram

Konsekvensutredningen er gjennomført i henhold til planprogrammet, «Forslag til planprogram Randaberg kommune. Detaljregulering av massedeponi på Rygg og vern av Ryggmyra», datert 01.12.2012. Her står følgende under tema kulturminner og kulturmiljø:

”Generelt

Det er ingen kjente kulturminner i planområdet. Det ligger et gravminne (ref: A034698) like nord for Ryggveien på gr/br 47/328, men dette blir ikke påvirket. Potensial for funn av kulturminner vil bli utredet. Sannsynlighet for funn av automatisk fredede kulturminner avklares. Eventuell håndtering av funn for frigivning av areal eller båndlegging avklares. Kulturminnelovens § 9 vil være gjeldende for tiltaket.

Gjennomføring og metode

Innhenting av opplysninger og vurderinger fra Rogaland fylkeskommune. Metode velges av Rogaland fylkeskommune som kulturminnemyndighet.”

2.5 Definisjon av plan- og influensområde

Planområdet er alle områder som blir direkte rammet av arealbeslag av den planlagte utbyggingen. Det vil i dette tilfelle si hele arealet innenfor planområdet.

Influensområdet er areal utenfor det definerte planområdet, men som likevel blir påvirket av tiltaket, for eksempel gjennom visuelle innvirkninger.

2.6 Datagrunnlag og feltarbeid

Utredningen sammenfatter informasjon om kjente kulturminner i plan- og influensområdet som er offentlig tilgjengelig. Den tar også sikte på å skissere potensial for funn av ikke-kjente automatisk fredete kulturminner i området. Følgende kilder er benyttet:

Tabell 5.

Askeladden	Riksantikvarens landsomfattende fornminnedatabase. I omtale av kjente automatisk fredete kulturminner refererer vi til denne databasen med "ASK ID".
SEFRAK	Landsomfattende register over bygninger eldre enn 1900 og andre faste kulturminner yngre enn 1537.
UNIMUS	Landsdelsmuseene sine databaser over løse kulturminner (gjenstander) integrerte i felles søkemotor (www.unimus.no).
Lokalhistorisk litteratur	Bygdebøker mm.
Arkeologisk faglitteratur	Oversiktsverk, spesiallitteratur, registreringsrapporter mm.

Videre har nettbaserte ortofoto, eldre og nye kart vært brukt, ma. Arealis, Miljøstatus i Norge, Norge i bilder, Temakart Rogaland, og Smartkom (felles kartløsning med kommune- og reguleringsplaner for Rogalandskommunene).

Det ble gjennomført befarings den 30.08.2012, av Ørjan Engedal. Været var skiftende med noe regn, det var likevel gode forhold for å befare de kjente kulturminnene og danne seg et inntrykk av terreng, landskapsformer og arealbruk i nyere tid. Metodevalg i konsekvensutredningen er gjort i samråd med Kulturseksjonen, Rogaland fylkeskommune, ved Malin Kristin Aasbøe.

3 KULTURHISTORISK BAKGRUNN

3.1 Planområdet

Planområdet ligger på Rygg, sørøst for Randaberg i Randaberg kommune, nær kommunegrensen til Stavanger ved E 39 i øst og F 480 i sørvest.

Figur 3.1. Planområdet markert med skravur.

Planområdet er småkupert og er på om lag 330 da. Området har historisk vært benyttet som landbruksområde og er i dag hovedsakelig dyrket mark. Planområdet omfatter deler av flere bruk under gården Rygg gnr 47 (br. 27, 3, 20, 8, 58, 10, 7, 39, 35 og 34).

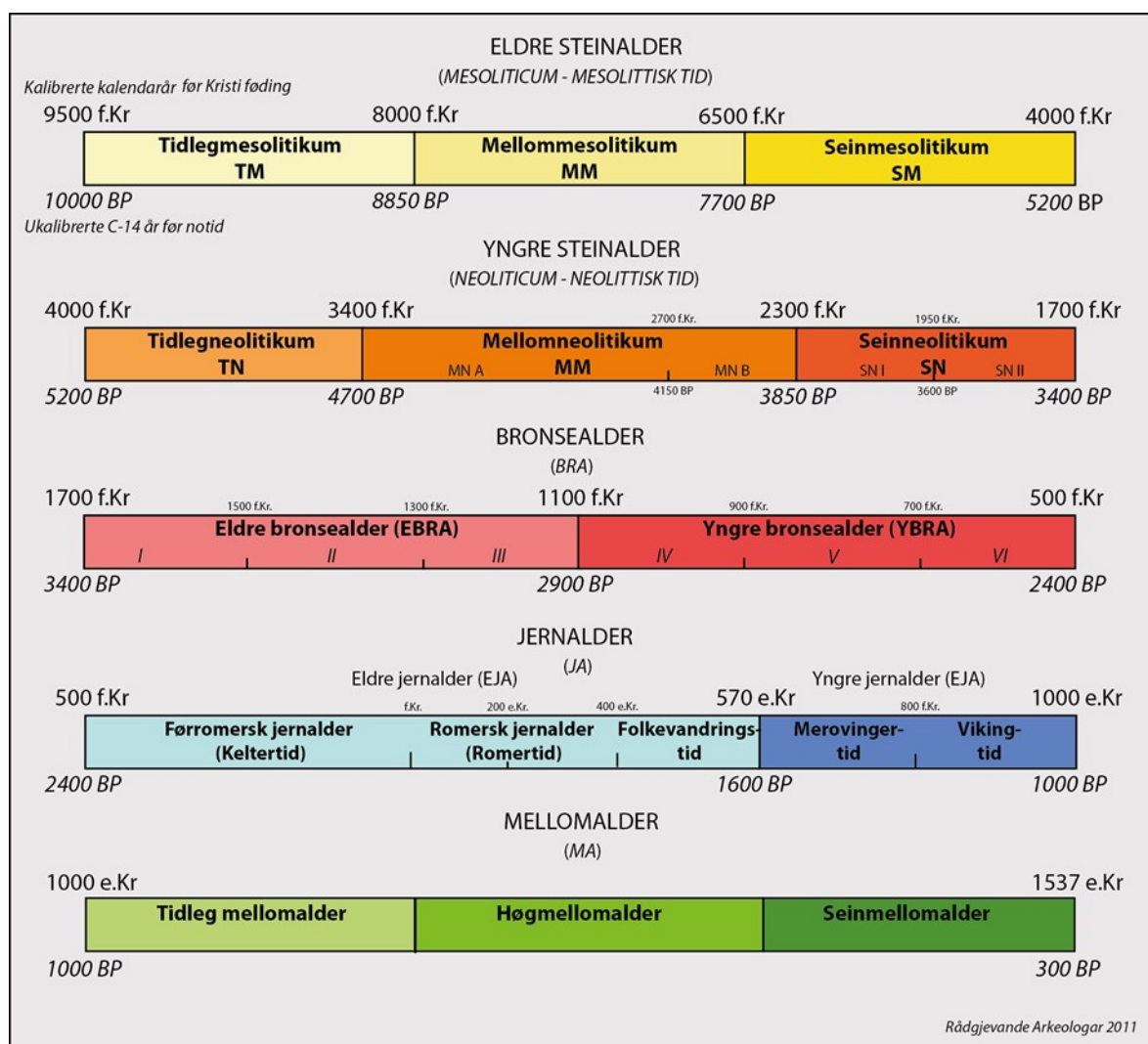
3.2 Kulturhistorisk utvikling

Da isen smeltet etter siste istid ble det satt i gang et komplekst samspill mellom hav og land. Til den isfrie kysten kom så planter, dyr og de første menneskene. Den tunge breen hadde presset ned landet, og uten denne børen begynte landet å heve seg. Samtidig gjorde alt smeltevannet til at havnivået steg. En kartlegging av denne prosessen, dvs. hvor høyt stranden lå til en hver tid, i ulike områder, er avgjørende for at man har klart å finne boplassene til menneskene i steinalderen. De livnærte seg som jegerer og fiskerere og var nær knyttet til strandsonen. Fangstboplasser er også å finne i høyfjellet. For eksempel på Jæren var de store elvene viktige ferdselsårer, og også langs disse kan man finne spor og boplasser fra steinalder.

Selv om menneskene fortsatte med jakt og fiske frem mot moderne tid, skjedde det et sentralt skifte i økonomisk tilpasning i slutten av steinalderen. Da jordbruket fikk sitt

gjennombrudd rundt 2000 f.Kr., med større og mer solide hus, husdyr, åkrer, og gjerder ble folk mer stedbundne enn før, og nå bundne til de gode jordbruksområdene heller enn til stranden. Overgangen til jordbruk førte med seg en lang rekke nye kulturminnekategorier, mange av dem er lokalisert til historisk innmark.

I bronsealderen ble jordbruket sterkere fundamentert og samfunnene synes å bli mer komplekse med varehandel over lange avstander, metallteknologi og ulik maktfordeling – noe som viser seg i de store og prangende gravhaugene fra denne perioden, for eksempel på Karmøy og Jæren.

Figur 3.2 Tidslinje: de vanligste periodenavnene, forkortinger og tidfesting i vanlige kalenderår og C-14 år.

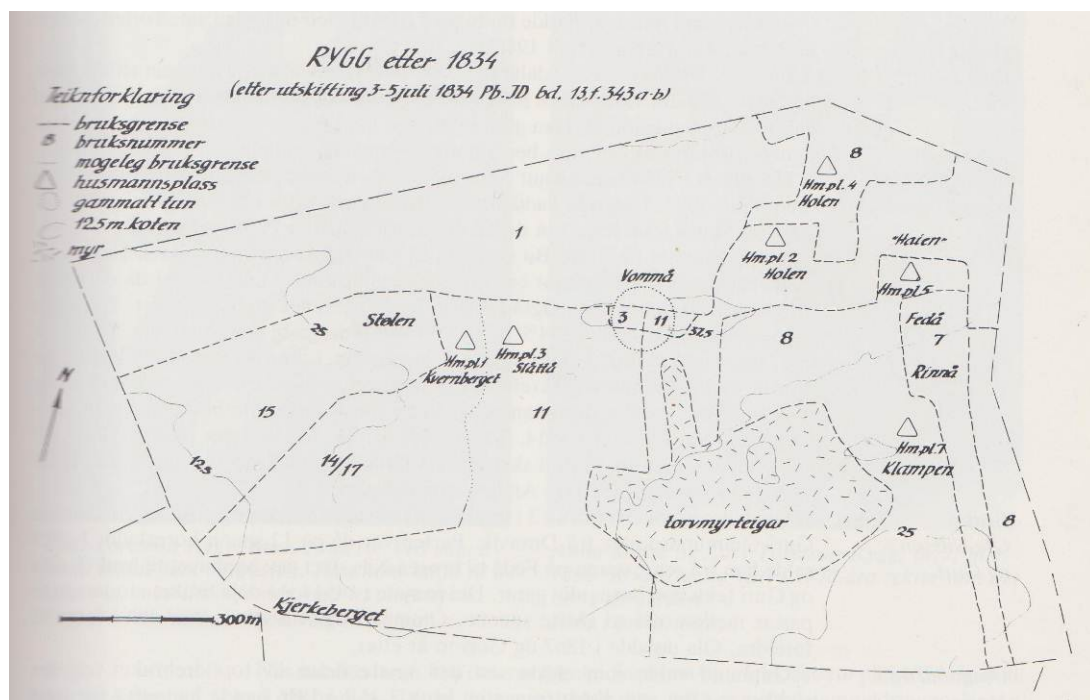
Selv om man kjenner få rike graver fra eldste jernalder, vet man i dag at dette var en ekspansjonsfase i jordbruk og bosetning som holdt frem uten opphold fra yngre bronsealder. Fra siste halvdel av den eldre jernalderen kjenner man til en rekke gravfunn, og karakteristisk for sørvest Norge, mange gårdsanlegg som siden har ligget øde.

Rike gravfunn, i tillegg til skriftlige kilder, kaster lys over den yngre jernalderen og vikingtid. Gårdsanlegg er derimot veldig sjeldne, trolig fordi man har hatt kontinuitet i tun fra yngre jernalder gjennom middelalder og inn i nyere tid. Dette vil si at husene og tunet fra vikingtid og middelalder ligger i tunet til den historiske gården, og er slik ofte ødelagt. Med middelalderen forsvinner de hedenske gravritualene som en viktig arkeologisk kildekategori. Middelalderen utenfor middelalderbyene og kirkestedene er dårlig kjent gjennom arkeologiske kilder.

3.3 Rygg

Navnet Rygg, opprinnelig Ryggen, kommer av bestemt form av ryggr (hryggr) og betyr en langstrakt forhøyning. Dagens gårdsbosetning ligger hovedsakelig på en forhøyning langs Ryggveien, trolig spiller navnet «Rygg» nettopp på denne forhøyningen. Man kjenner gården fra skriftlige kilder tilbake til 1519 (Lindanger 1983:25).

Utskiftningskart fra 1834 viser at bosetningen også da lå på ryggen hvor dagens bosetning er. Lindeberg hevder også at middelalderens klyngetun, «gamletunet» var plassert her (ibid:49).

Figur 3.3. Utskiftningskart over Rygg etter 1834 (hentet fra Lindberg 1983).

Fornminner

Det er flere kjente fornminner på gården Rygg, alle av kategorien gravminner (ASK ID 34698, 44724, 54026, 54027, 54044). ASK ID 34698 ligger tett opp til plangrensen og i influenssonen til tiltaket. Gravhaugen som utgjør lokaliteten er imidlertid fjernet og har i dag liten, eller ingen, opplevelsverdi. Siden konflikten med tiltaket ville

vært av indirekte, visuell karakter, har man vurdert at det ikke er nødvendig å omtale denne nærmere i rapporten.

I tillegg til de faste fornminnene er det kommet inn tre løsfunn fra gården. Dette er en ildslagningsstein (beltestein) fra eldre jernalder (S8108), et bryne, trolig fra yngre jernalder (S10999) og en skiveskraper fra steinalder (ASK ID 72024). De to første funnene har ukjent funnsted, men skiveskraperen er funnet i Randbergvn.355, utenfor planområdet.

Fornminnene og løsfunnene som er registrert tilsier at det har vært bosetning på gården, i alle fall, siden jernalder.

**Stavanger Museum tilvekst (www.unimus.no)
(Utdrag)**

S10999

løsfunn/uviss fra yngre jernalder RANDABERG K., ROGALAND:

Bryne (rektangulært tverrsnitt) av skifer . 10999. Et bryne av lys grå skifer. Avbrutt i begge ender. Formen er uregelmessig og går fra smal til bred og smalner av igjen ved bruddet i den ene enden. Tverrsnittet er der bredt og tilnærmet rektangulært, mens det i den andre enden er kvadratisk. St.l. 123 mm, st.br. 22 mm.Mål: Stl: 12,3 cm. Stb: 2,2 cm. Stt: 0 cm. Sth: 0 cm. Diam: 0 cm. Datering: 550-1050 E.KR.

Funnomstendighet: tilfeldig fremkommet hage. Funnet på Rygg gnr. 47, Randaberg, i en hage. Innlevert til museet i 1988 av Ole Johan Håheim, Randaberg. Brev i Top.ark.

Kartreferanse/-KOORDINATER: Projeksjon: EU89-UTM; Sone 32 N: 6545003 Ø: 306755

Funnet av: Ole Johan Håheim,

Katalogisert av: Nina Elisabeth Ingebretsen.

S8108

løsfunn/uviss fra folkevandringstid/eldre jernalder/yngre romertid RANDABERG K., ROGALAND:

Ildslagningsstein (beltestein) av kvartsitt , var. spissoval. Beltestein av lys gråhvit kvartsitt, sl. Fornvännen 1917 s. 178 fig. 13. Avslått i den ene ende. Nuværende lengde 8 cm, bredde 4,3 cm. Mål: Stl: 8 cm. Stb: 4,3 cm. Datering: 300.550 E.KR.

Funnomstendighet: tilfeldig fremkommet. Funnet på Rygg (gn. 47), Randaberg s., Hetland p. Den fantes like under torvene ved gravning av en grøft rett syd for Kirkeberget i skillet mot Goa. 8107-8108 er gaver fra finneren Einar Selvik, Randaberg.

Kartreferanse/-KOORDINATER: Projeksjon: EU89-UTM; Sone 32 N: 6545003 Ø: 306755

Funnet av: Einar Selvik,

Funnår: 1955 .

**ASKELOADDEN ID: 34698 – Rygg, Arkeologisk minne - Gravhaug, uavklart.
(Utdrag fra kulturminnnedatabasen, 12.09.2012)**

Beskrivelse:

Paa toppen af en liden fjeldknaus ligger rester af en haug. Ved kontroll. reg 1958 og 1992 var det ingen spor etter fornminnet.

**ASKELOADDEN ID: 44724 – Rygg, Arkeologisk minne - Gravfelt, uavklart.
(Utdrag fra kulturminnnedatabasen, 12.09.2012)**

Beskrivelse:

2. Levning af en lyngklædt rundhaug, der er 6,5 m i tvermaal. Fra denne haug strækker sig i nordostlig retning en gammel lynglædt jordvold. 3. rest af en rundhaug, ca 12 m i tvermaal. Ingen spor av haugene ved kontrollreg. 1958 og 1992.

**ASKELOADDEN ID: 54026 – Rygg, Arkeologisk minne - Gravminne, automatisk fredet.
(Utdrag fra kulturminnnedatabasen, 12.09.2012)**

Beskrivelse:

Gravhaug, rest. Uklart markert og lite tydelig i terrenget. Fremtrer som en uregelmessig forhøyning i terrenget. I 1956 ble det reist en stein, som bautastein i haugen. Steinen ble funnet i et steingjerde, og er 2 m lang. D: 4 m og h: 0 - 1/4 m.

**ASKELOADDEN ID: 54027 – Rygg, Arkeologisk minne - Gravminne, uavklart.
(Utdrag fra kulturminnnedatabasen, 12.09.2012)**

Beskrivelse:

Udjævnet langhaug, der skal have været ca. 10 m lang. I midten var et gravkammer, hvori fantes urner med aske, der blev bortkastet.

**ASKELOADDEN ID: 54044 – Austre Goa, Arkeologisk minne - Gravminne, automatisk fredet.
(Utdrag fra kulturminnnedatabasen, 12.09.2012)**

Beskrivelse:

Gravrøys, rest. Klart markert, tydelig i terrenget. Bevokst med gress og unge løvtrær. Avskåret av et ØNØ-VSV-gående steingjerde som ligger i skillet mellom 61/10 og 47/20. Den S-del er delt i to av et SSØ-NNV-gående steingjerde. I det T-formedemøtepunktet for steingjerdene er det plassert en strømmast. Den N-del av røysa er delvis fjernet. Rester av røysa syner inntil steingjerdet som deler eiendommene. I den S-del av røysa er det dyrket helt inntil og stein syner i dagen. Gjenværende del: ØNØ-VSV: 8 m., NNV-SSØ: 3 m., H: 0,4 m.

**ASKELOADDEN ID: 72024 – Randabergvgn.355, Arkeologisk minne - Funnsted, uavklart.
(Utdrag fra kulturminnnedatabasen, 12.09.2012)**

Beskrivelse:

Skiveskraper. Funnet av grunneier, Gunnar Hiim ved oppfresning av plenen. Før huset ble oppført skal det ha vært fulldyrket her. Skraperen lå antagelig i det gamle pløyselaget.

Nyere tids kulturminner

Dagens gårdsbosetning ligger hovedsakelig på høydedraget langs Ryggveien. Her er det flere bygninger registrert i SEFRAK registeret, alle ligger imidlertid utenfor planområdet. Den ene bygningen ligger så nær plangrensen, at den er vurdert til å ligge i influenssonen til tiltaket (SEFRAK ID 11270301008). På gården Hagen, gnr 47/469 er det registrert to bygninger i SEFRAK registeret. Et våningshus og et eldhus, begge fra begynnelsen av 1800-tallet (ID 11270301009 og 11270301010). Bygningene er oppført med kode rød i SEFRAK, og er således underlagt meldeplikt (ihht kml. § 25). Våningshuset er imidlertid revet og eldhuset er ombygd og ute av opprinnelig kontekst. Gården Hagen er derfor ikke definert som et eget kulturmiljø i denne rapporten og vil ikke bli nærmere omtalt.

SEFRAK id nr	Beskrivelse	Datering	Kategori
11270301009	Våningshus	1800-tallet.1.kvartal	
11270301010	Eldhus	1800-tallet.1.kvartal	
11270301008	Våningshus	1800-tallet1.kvartal	
11270301004	Hønsehus	Ukjent	
11270301005	Ruin etter tørkehus	1900-tallet1.kvartal	
11270301006	Låve og butikk	1900-tallet1.kvartal	
11270301001	Ruin etter våningshus	1900-tallet1.kvartal	
11270301002	Ruin etter smie	1900-tallet1.kvartal	
11270301003	Ruin etter låve	1900-tallet1.kvartal	
11270301011	Våningshus	1900-tallet1.kvartal	
11270301012	Driftsbygning	1900-tallet1.kvartal	
11270301013	Hønsehus	1900-tallet1.kvartal	

 Meldeplikt ihht kml § 25, Annet SEFRAK bygg, Ruin/fjernet bygning

4 KULTURMILJØ OG VERDIVURDERING

I plan- og influensområdet er det definert 4 kulturmiljøer. Dette er et gravfelt, to gårdstun og flere steingjerder. Jeg gjør oppmerksom på at alle steingjerdene i planområdet blir behandlet som *ett* kulturmiljø.

4.1 KM 1 ASK ID 44724

Utenfor sørøstre hjørne av planområdet ligger ASK ID 44724. Lokaliteten er i Askeladden beskrevet som et gravfelt med to graver. Begge lyngkledd rundhauger, en på 6,5 m i diameter og en på 12 m i diameter. I 1952 og i 1992 ble det gjennomført kontrollregistrering av gravfeltet, ingen av gravhaugene kunne da ses. Lokaliteten er oppført med uavklart vernestatus.

Gravhaugene har trolig blitt dyrket vekk i løpet av årene med modernisering av jordbruket og er derfor ikke lenger synlige. Det er likevel sannsynlig at man vil finne rester etter gravhaugene i undergrunnen om man fjerner den dyrka marka over. Det er videre også stort potensial for funn av flere automatisk fredede kulturminner rundt den registrerte lokaliteten. Selv om lokaliteten er oppført med uavklart vernestatus, må den behandles som et automatisk fredet kulturminne.

E 39 krysser gjennom den registrerte lokaliteten. I tillegg til den visuelle forringelsen av lokaliteten dette medfører, må man også regne med at alle spor etter gravene i arealet som er berørt av veien, er ødelagte. Det vil si at deler av gravfeltet alt er fullstendig fjernet/ødelagt.

ASKELOADDEN ID: 44724 – Rygg, Arkeologisk minne - Gravfelt, uavklart.
(Utdrag fra kulturminnedatabasen, 12.09.2012)

Beskrivelse:

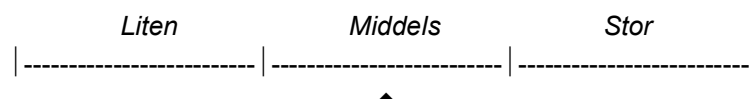
2. Levning af en lyngklædt rundhaug, der er 6,5 m i tvermaal. Fra denne haug strækker sig i nordostlig retning en gammel lynglædt jordvold. 3. rest af en rundhaug, ca 12 m i tvermaal. Ingen spor af haugene ved kontrollreg. 1958 og 1992.

Figur 4.1. Området rundt ASK ID 44724, sett mot sør. Foto: Ørjan Engedal.

Verdivurdering

Kulturmiljøet består av to gravhauger, begge rundhauger. Disse er ikke lenger synlige, så opplevelsesverdien til kulturmiljøet er liten. E 39 deler gravfeltet i to. I tillegg til den visuelle forringelsen av gravminnene dette medfører, vil eventuelle rester etter gravhaugene i dette området også være ødelagte. Lokaliteten har likevel en kunnskapsverdi, da det trolig finnes rester etter gravhaugene og selve gravene i undergrunnen, under den dyrka marka.

Samlet verdivurdering ***middels verdi***.

4.2 KM 2 Rygg, gnr 47/492, 493

KM 2 er det opprinnelige gårdstunet på bruk nr 492, et våningshus og en låve. I dag er våningshuset skilt ut som eget bruk, bruk nr 493. Våningshuset er registrert i SEFRAX, id nr 11270301008. Bygningen er fra 1800-tallet, 3.kvartal. Huset har saltak med hogd skifer som taktekke. Kledningen er horisontalt trepanel, pløgd og høvla. På bygningen er de originale vinduene byttet ut med trerams-vinduer og vippevinduer. På baksiden av huset (ved inngangspartiet) er et nyere tilbygg. Nøyaktig datering er ikke kjent, men tilbygget er bygd etter 1937 (jmf ortofoto 1937, Norge i bilder).

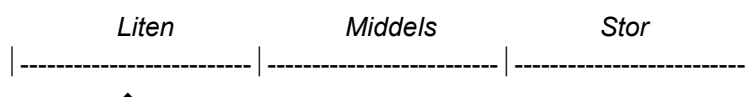
OPPRINELIG FUNKSJON:	BOLIGHUS FOR EIER/BRUKER
DATERING:	1800 tallet, tredje kvartal
STATUS:	TATT I BRUK
YTTERVEGG:	lafteverk
KLEDNING:	horisontalt trepanel, høvlet, pløyd og med kantprofil
TAKFORM:	Vanlig saltak
TAKTEKKING:	hoggen skifer
OPPHAV:	Riksantikvaren
OBJECTID:	254956
SEFRAC_ID:	11270301008

Figur 4.2. Våningshuset på det opprinnelige gårdstunet til bruk nr 492. SEFRAC ID 11270301008. Mot nord. Foto: Ø. Engedal.

Verdivurdering

Våningshuset på det opprinnelige gårdstunet står for den største kulturhistoriske verdien i kulturmiljøet. Bygningen er fra 1800-tallet, 3.kvartal og således av en viss alder. Bygningen har mistet noe av sitt opprinnelige uttrykk ved nyere vinduer og tilbygg. Samlet verdivurdering blir **liten verdi**.

4.3 KM 3 Rygg, gnr 47/11, 504

KM 3 omfatter det opprinnelige gårdstunet til bruk nr 11, et våningshus og en låve. Ingen av bygningene er registrert i SEFRAX, men er trolig fra begynnelsen av 1900-tallet. Nøyaktig datering er ikke kjent, men bygningene er på ortofoto fra 1937 (Norge i bilder). Våningshuset (i dag bruk nr 504) har saltak og taktekket er av hogd skifer. Kledningen er horisontalt trepanel, høvla og pløgd. De originale vinduene er byttet ut med vippevinduer, tre- og torams-vinduer. Et lite tilbygg er også kommet til i senere tid. Også låven på tunet er eldre enn 1937 og trolig fra samme tidsperiode som våningshuset. Låven har delvis fått ny kledning i form av bølgeblekk.

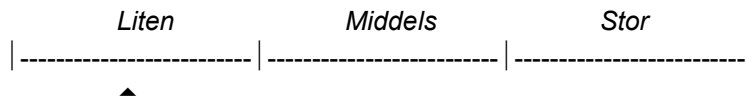
Figur 4.3. Våningshuset på det opprinnelige tunet til bruk nr 11, mot nordvest. Foto: Ø. Engedal.

Figur 4.4. Låven på bruk nr 11, mot nordvest. Foto: Ø. Engedal.

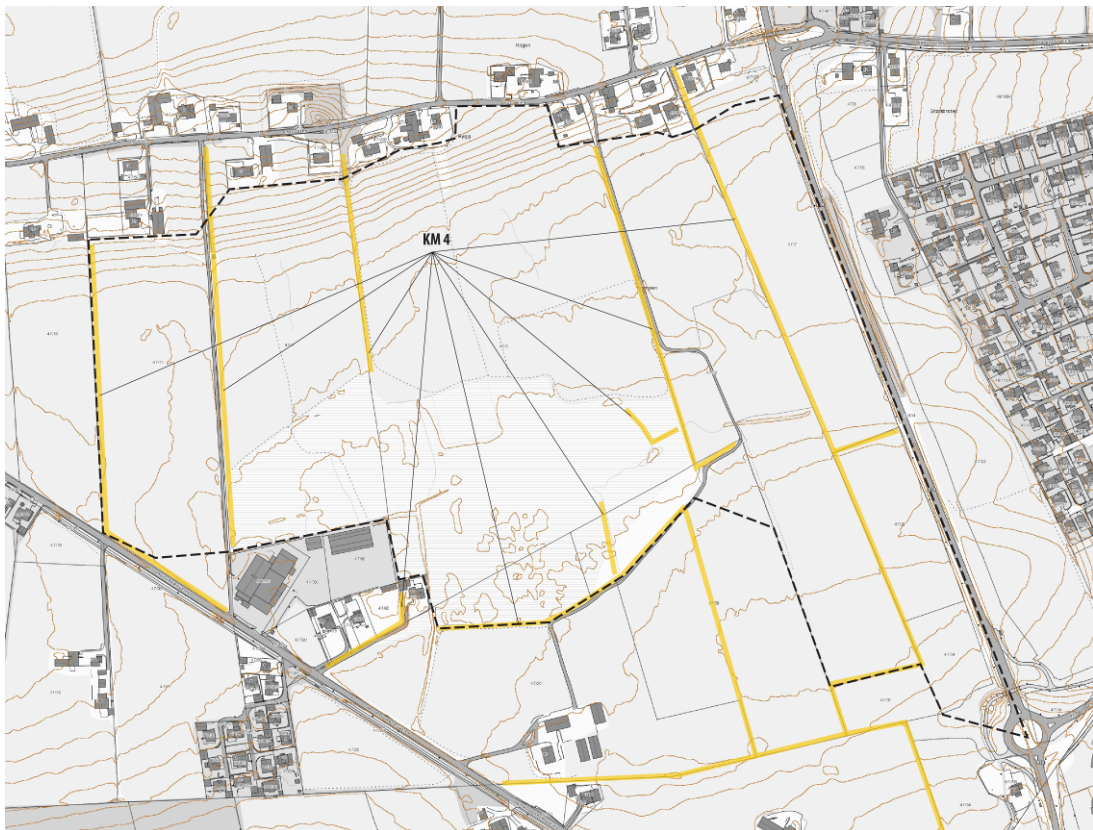
Verdivurdering

Det opprinnelige gårdstunet har en bygningsmasse som trolig er fra begynnelsen av 1900-tallet og dermed av en viss alder. Både våningshuset og låven har mistet noe av sine opprinnelige uttrykk ved moderne vinduer, tilbygg (våningshus) og kledning (låve). Det er også kommet nyere bygninger på gårdstunet, noe som forringer det helhetlige inntrykket av kulturmiljøet. Samlet verdivurdering blir *liten verdi*.

4.4 KM 4 Steingjerdene

Innenfor planområdet er det flere steingjerder. Disse markerer i hovedsak grensene mellom de ulike brukene. Figur 4.4 viser oversikt over steingjerdene i planområdet.

Figur 4.5. Kart over steingjerdene i planområdet. Steingjerdene er markert med gul farge.

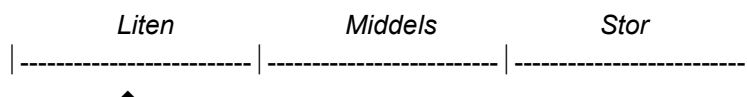

Figur 4.6. Et av steingjerdene i planområdet, mot sør. Foto: Ø. Engedal.

Verdivurdering

Langs hele Jæren sees lange og, ofte, imponerende steingjerder. Disse er et synlig vitnesbyrd om det nitidige arbeidet som har vært med å rydde og dyrke land. Gjerdene ble ofte brukt som grensemarkører, eller for å markere overgang mellom innmark og utmark innenfor samme eiendom. Steingjerdene ble også brukt som gjerder og innhegninger for dyr.

Steingjerdene utgjør en kulturhistorisk verdi, men som nevnt, er steingjerder svært vanlig forekommende. Steingjerdene i dette planområdet ligger i et moderne jordbrukslandskap, og således ikke en del av et eldre kulturlandskap. Samlet verdivurdering er *liten verdi*.

5 OMFANGS- OG KONSEKVENSVURDERING FOR KULTURMINNE OG KULTURMILJØ

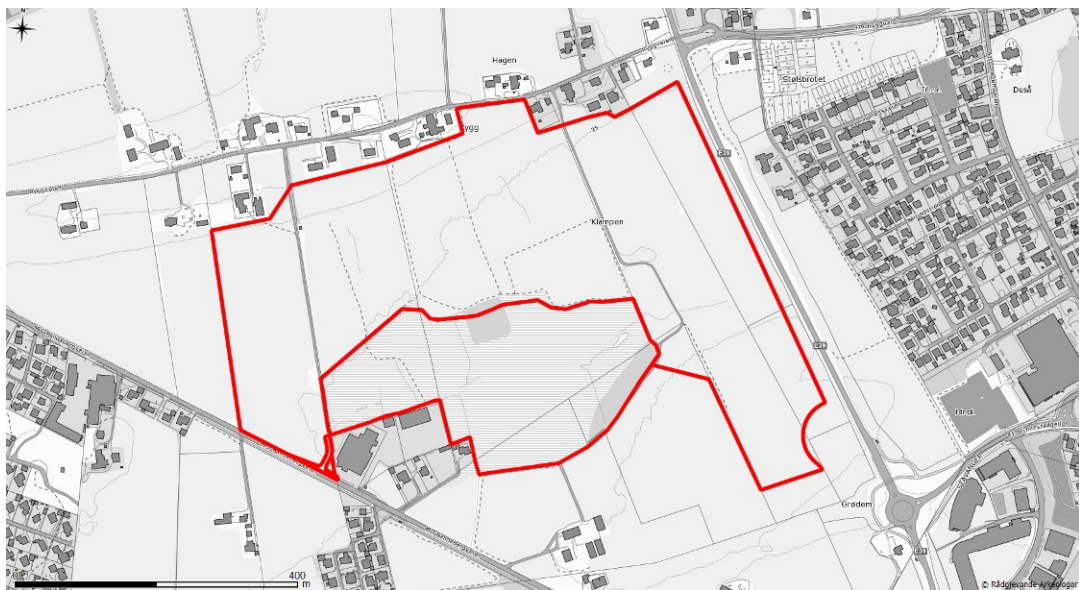
5.1 0-alternativet

I utredningen vurderes tiltaket opp mot 0-alternativet, som er dagens tilstand i området uten massefylling.

Omfang og konsekvens av tiltaket vurderes opp mot 0-alternativet, som per definisjon har *intet omfang og ubetydelig konsekvens (0)*.

Alternativ 0 – Ingen masseutfylling.

1-Alternativet – Massefylling. Rene naturlige masser fra byggevirksomhet planlegges deponert i planområdet. Fylling utføres med tilbakeføring til landbruk. Det planlegges å bygge en midlertidig adkomstvei som stenges ved anleggslett.

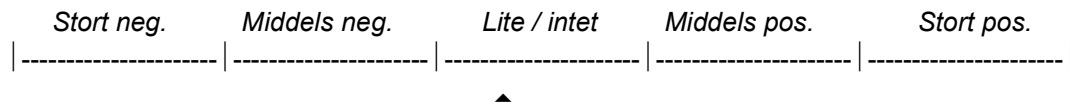

Figur 5.1. Planområdet vises med rød linje.

5.2 KM 1 ASK ID 44727, middels verdi

1-Alternativet: tiltaket vil ikke direkte berøre kulturminnene. Påføring av masser i planområdet vil endre det opprinnelige landskapet, og dette vil være negativt da det reduserer lesbarheten og sammenhengen mellom landskapet og kulturmiljøet. Siden kulturmiljøet ikke omfatter kulturminner synlige på overflaten, og dette reduserer omfanget.

Tiltaket vil få **lite negativt omfang**.

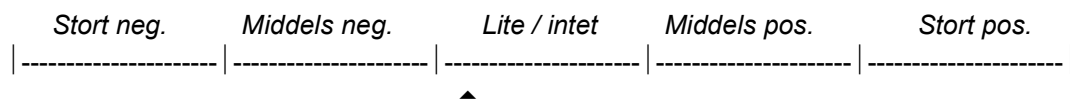

Middels verdi sammenholdt med lite negativt omfang gir liten negativ konsekvens (-).

5.3 KM 2 Rygg gnr 47/492, 493, liten verdi

1-Alternativet: tiltaket vil ikke medføre direkte konflikt med kulturmiljøet. Det vil likevel bli en liten negativ visuell innvirkning, da det opprinnelige landskapet vil bli endret ved et massedeponi. Dette vil redusere lesbarheten og sammenhengen mellom landskapet og kulturmiljøet.

Tiltaket vil få et **lite negativt omfang**.

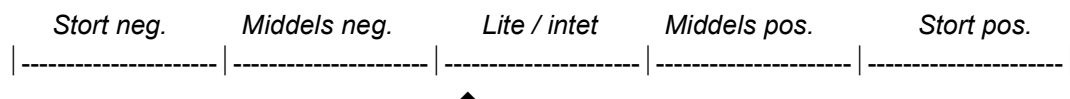

Liten verdi sammenholdt med lite negativt omfang gir ingen til liten negativ konsekvens (-/0).

5.4 KM 3 Rygg gnr 47/11, 504, liten verdi

1-Alternativet: tiltaket vil ikke medføre direkte konflikt med kulturmiljøet. Det vil likevel bli en liten negativ visuell innvirkning, da det opprinnelige landskapet vil bli endret ved et massedeponi. Dette vil redusere lesbarheten og sammenhengen mellom landskapet og kulturmiljøet.

Tiltaket vil få et **lite negativt omfang**.

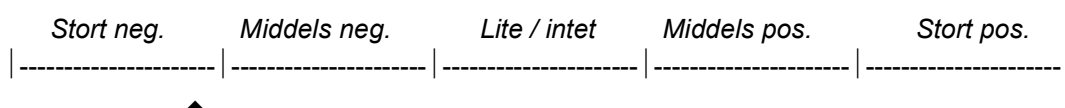

Liten verdi sammenholdt med lite negativt omfang gir ingen til liten negativ konsekvens (-/0).

5.5 KM 4 Steingjerdene

1-Alternativet: tiltaket vil medføre direkte konflikt med steingjerdene. Ved påfylling av masser vil steingjerdene bli ødelagte og ikke lenger synlige.

Tiltaket vil få et **stort negativt omfang**.

Liten verdi sammenholdt med stort negativt omfang gir liten negativ konsekvens (-).

6 SAMMENSTILLING

Her følger en sammenstilling av det behandlede tema kulturminner og kulturmiljø, og vurderingene som er gjort.

Tabell 6: Sammenstillingen viser vurdering av verdi, omfang, konsekvens og rangering for kulturminner og kulturmiljø og alternativer.

Kulturminner og kulturmiljø	Verdi	Omfang	Konsekvens	Rangering
KM1 ASK ID 44724				
0-Alternativet	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	1
1-Alternativet		Lite negativt	Liten negativ (-)	2
KM 2 Rygg gnr 47/8				
0-Alternativet	Liten	Intet	Ubetydelig (0)	1
1-Alternativet		Lite negativt	Liten til ubetydelig (-/0)	2
KM 3 Rygg gnr 47/11				
0-Alternativet	Liten	Intet	Ubetydelig (0)	1
1-Alternativet		Lite negativt	Liten til ubetydelig (-/0)	2
KM 4 Steingjerder				
0-Alternativet	Liten	Intet	Ubetydelig (0)	1
1-Alternativet		Stort negativt	Liten negativ(-)	2

0-Alternativet blir rangert som det beste alternativet for kulturminne og kulturmiljø i plan- og influensområdet. Når det gjelder 1-alternativet er den største konflikten knyttet til ASK ID 44724. Tiltaket medfører ikke direkte konflikt med gravfeltet. Videre er kulturmiljøet alt forstyrret av moderne inngrep, den synlige markeringen av gravene er dyrket bort og E 39 krysser gjennom gravfeltet. Når det gjelder de andre kulturmiljøene i plan- og influenssonen, må konfliktene sees som små/ ubetydelige.

7 Vurdering av potensial for funn av automatisk fredete kulturminner

Potensialet i et gitt område må vurderes utfra havnivå og strandlinjer relevant i steinalderen, samt utfra lokaltopografiske forhold. Videre må også potensialet for yngre funn knyttet til jordbrukende tid, bronse-, jern- og mellomalder vurderes.

7.1 Strandbundne lokaliteter fra steinalder

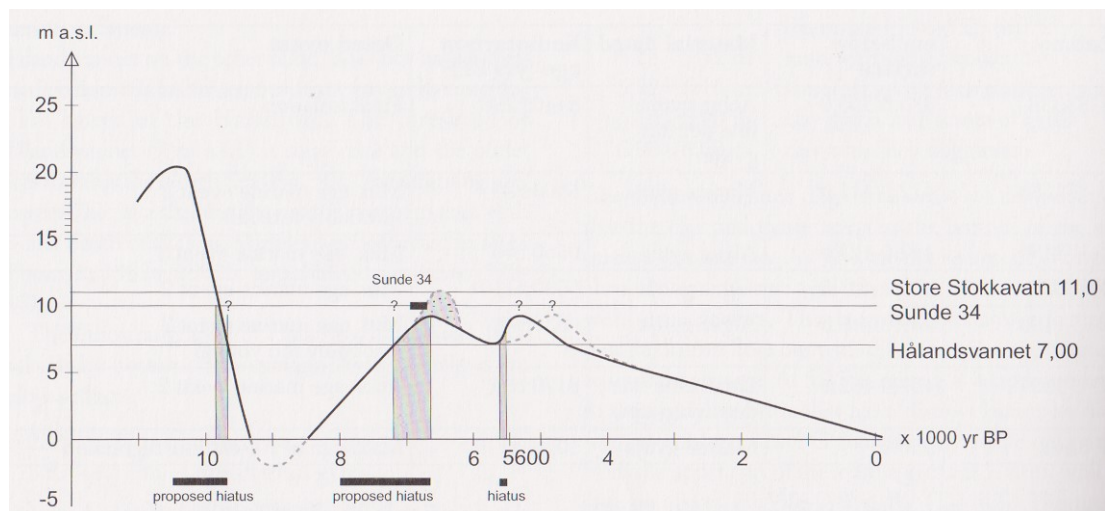

Fig. 7.1. Strandlinjediagram for Hålandsvannet, Sunde 34, Store Stokkavatn. Fra Prøsch-Danielsen 2006: Fig. 43.

Lisbeth Rrøsch-Danielsens ”Sea-level studies along the coast of southwestern Norway. With emphasise on three short-lived Holocene marine events” (2006) danner grunnlaget for vurderinger av havnivået i planområdet. Hun analyserer her strandlinjekurvene for Hålandsvannet, Randaberg kommune, Stokkavatnet og lok Sunde 34, begge Stavanger kommune.

Ved den eldste fasen av steinalderen (tidligmesolitikum), lå havnivået på mellom 7 og 11 moh. I den eldste fasen av steinalderen sank havet fort ned til 2 m under dagens havnivå, for så å stige igjen til mellom 9 og 11 moh (*tapes maksimum*). Fremdeles i løpet av eldre steinalder begynte havet å synke igjen, for å så nå en ny topp på 9 moh ved slutten av eldre steinalder (den andre *tapes maksimum*). Når havet så begynte å synke igjen, var det for godt. Ved slutten av yngre steinalder sto havet 4 m høyere enn i dag.

Dette vil si at det er mest sannsynlig å finne strandbundne lokaliteter fra steinalder i et belte på mellom ca 4 og 11-15 moh. Planområdet ligger mellom 40 og 20 moh, det er således et lavt potensial for funn av lokaliteter fra steinalder.

7.2 Potensial for funn fra jordbrukende tid

Det er ingen kjente automatisk fredede kulturminner i planområdet. Det er også kjent få gjenstandsfunn fra gården Rygg. Bare to funn er registrert i tilveksten hos Arkeologisk Museum i Stavanger. S8108 er en ildslagningsstein (beltestein) i kvartsitt, fra eldre jernalder. S10999 er et bryne, trolig fra yngre jernalder. I Askeladden er også en skiveskraper registrert som løsfunn på gården, ASK ID 72024. Nøyaktig funnsted for gjenstandene er ukjent. Det er heller ikke et stort antall registrerte forhistoriske lokaliteter på gården eller i nærområdet til planområdet. Potensiale for funn av hittil ikke kjente automatisk fredede kulturminner fra jordbrukende tid, er likevel høyt i deler av planområdet.

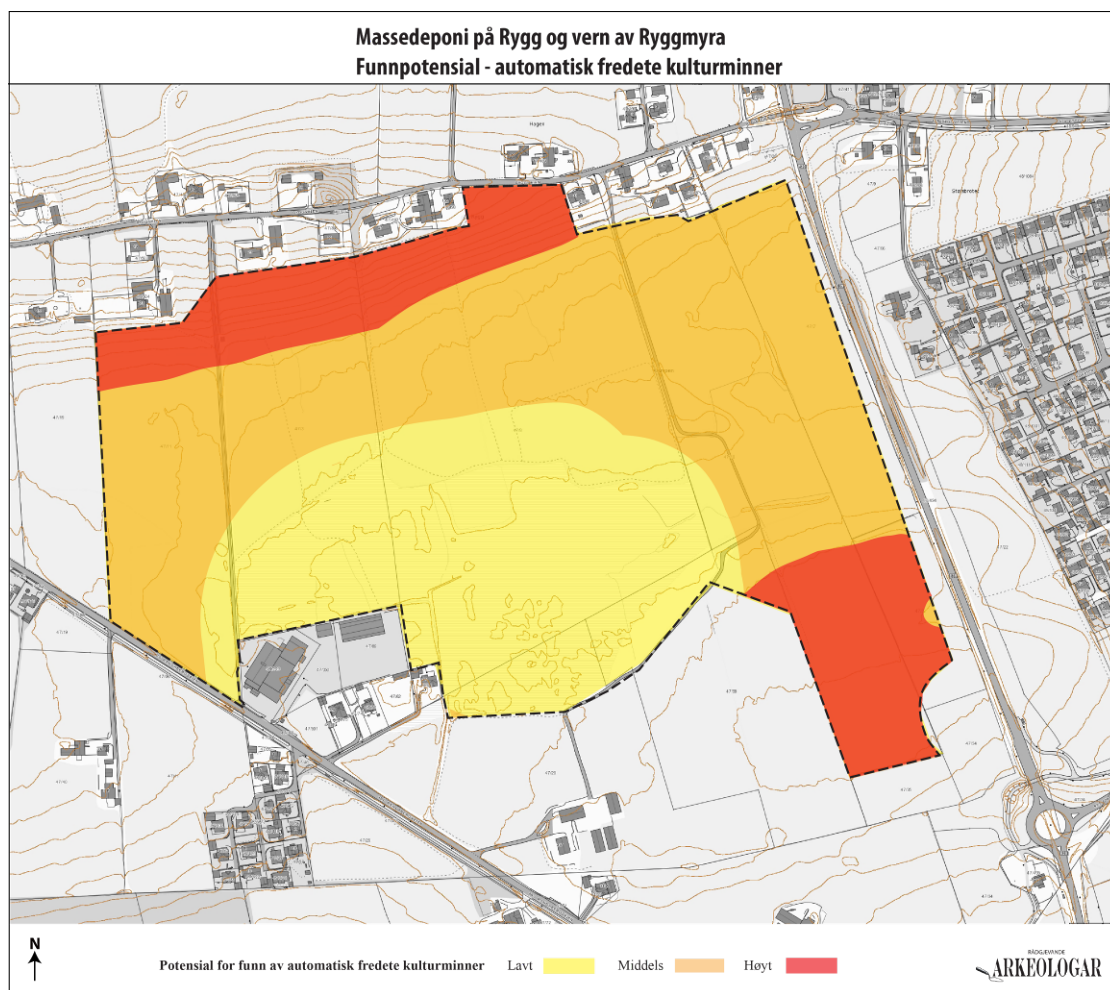
Erfaringsmessig vet man at det ofte skjuler seg flere forhistoriske strukturer i tilknytning til graver. Disse strukturene er ikke synlige, men ligger nedgravd i undergrunnen under dagens markoverflate. Dette kan for eksempel være kokegroper, ildsteder og/eller hus. På bakgrunn av dette, må området rundt ASK ID 44724 vurderes til å ha et høyt potensial for funn av hittil ikke kjente fornminner. Området rundt lokaliteten ligger på et lite høydedrag, dette bygger også opp under potensialvurderingen (se avsnitt under).

Den historiske bosetningen på gården ligger hovedsakelig langs Ryggveien, på et lite høydedrag. Høydedrag er generelt en viktig lokaliseringsfaktor i forhold til forhistorisk bosetning. Her er det god drenering og man har god oversikt over området. Langs Ryggveien er det registrert to gravminner ASK ID 54027 og ASK ID 34698, disse er begge oppført med uavklart vernestatus, men er rester etter graver som har vært markert på overflaten. Man finner ofte spor bosetning fra jernalder i nær tilknytning til graver fra samme tidsperiode. Det virker dermed trolig at det har vært forhistorisk bosetning på høydedraget, der hvor dagens bosetning er. Delen av planområdet som ligger nærmest dagens bosetning er derfor vurdert til å ha et høyt potensiale for funn av hittil ikke kjente fornminner. Her kan man vente å finne bosetningsspor og graver på de flatere partiene, mens i bakkene vil potensiale for funn av dyrkningslag være stort.

Resten av planområdet, bortsett fra Ryggmyra, er vurdert til å ha et middels høyt potensiale for funn av fornminner. Funn her vil det trolig dreie seg om kokegroper, ildsteder og/ eller dyrkningslag. Men det kan ikke utelukkes at man også her kan finne rester etter forhistorisk bosetning og/ eller graver.

7.3 Samlet potensialvurdering

En samlet vurdering av potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner er visualisert i figur 7.2 under. Områdene med høyt og middels potensial vil trolig måtte undersøkes med sjakting med gravemaskin i en § 9 undersøkelse i regi av Rogaland fylkeskommune.

Figur 7.2. Kart over funnpotensial i planområdet.

8 Avbøtende tiltak

Utbygger har med gjeldende reviderte plangrense i stor grad tatt til følge våre forslag til avbøtende tiltak (beskrevet i tidligere versjoner av denne rapporten). Området med ASK ID 44724 er nå tatt ut av planen. Ytterligere skjerming av det sørøstlige hjørnet av planområdet kan være formålstjenlig i lys av et høyt potensial for funn av ikke-kjente automatisk fredete kulturminner. Dette bør tas opp til ny vurdering etter at fylkeskommunen har gjennomført sine §9 undersøkelser.

9 KILDER

9.1 Nettbaserte kilder

Arealis: <http://www.ngu.no/kart/arealis/>

Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger. Arkeologisk tilvekst: www.unimus.no

Askeladden. Nasjonal Fornminnedatabase. Riksantikvaren: www.asketadden.no

Miljøstatus: <http://www.miljostatus.no>

Norge i bilder: <http://www.norgeibilder.no/>

Oldsakssamlingen, Universitetet i Oslo. Arkeologisk tilvekst: www.unimus.no

Rygh, O: Norske Gaardsnavne. http://www.dokpro.uio.no/rygh_ng/rygh_felt.html

SEFRAK-registret. www.miljostatus.no

9.2 Skriftlige kilder

Lindanger, B. 1983: *Randaberg. Gard og ætt 1*. Randaberg kommune.

Prøsch-Danielsen, L. 2006: *Sea-level studies along the coast of southwestern Norway. With emphasise on three short-lived Holocene maritime events*. AmS-Skrifter 20. Arkeologisk museum i Stavanger.

Rambøll og Ecofact 2012: Forslag til planprogram Randaberg kommune. Detaljregulering av massedeponi på Rygg og vern av Ryggmyra. Planid: 2011010.

Riksantikvaren 2003: *Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar*. Rettleiar. Oslo, 2003.

Riksantikvaren 2010: *Kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Plan- og bygningsloven. Versjon juni 2010*. Veileder. Oslo, 2010.

Rogaland fylkeskommune: «FINK - Fylkesdelplan for Friluftsliv - Idrett - Naturvern Kulturvern» (2005).

Statens vegvesen, 2014. *Konsekvensanalyser – Håndbok V712*.

10 Vedlegg: Temakart Kulturminner og kulturmiljø

